

Thema: Waarom de wijzen knielen

ds Arjan Noordhoek

Lezingen: Jesaja 60 : 1 - 12 en Mattheüs 2 : 1 – 12

INLEIDING

Vandaag is het Zondag Epifanie, een dag waarop in vele kerken overal in de wereld gesproken wordt over de wijzen uit het Oosten, die in Bethlehem het kind Jezus hebben aanbeden.

Wat maakte dat deze mannen van vorstelijke komaf knielden in een stal?

Het zijn volgens de evangelist Matteus de sterren die hen op reis lieten gaan.

Maar wat er moet gebeuren voordat een koning of een wetenschapper knielt?

Dat vraagt meer dan sterrenkijken en sterrenkunde.

Bij de laatste adventslunch liet Inge ons kennis maken met de dichter T.S. Eliot. Die schreef na zijn bekering een gedicht over de wijzen: waren ze nou gek of zo wijs dat ze in het kind het geheim van leven én dood zagen?

Op zondag Epifanie in 2014 zei Arie de Boer het zo hier in Silo: ' Dood en leven zijn in de stal van Bethlehem! De wijzen komen thuis in Bethlehem, komen knielend tot de Heer en komen tot zich zelf en vinden vrede. Hoe terecht dat is, wordt bevestigd in de toekomst van het Kind. Dat zie je als je zijn ster blijft volgen en ziet waar dat toe leidt....'

Lezing : Evangelie naar Mattheüs 2, 7-12

7 Daarop riep Herodes in het geheim de magiërs bij zich; hij wilde precies van hen weten wanneer de ster zichtbaar geworden was, 8 en stuurde hen vervolgens naar Betlehem met de woorden: 'Stel een nauwkeurig onderzoek in naar het kind. Stuur mij bericht zodra u het gevonden hebt, zodat ook ik erheen kan gaan om het eer te bewijzen.' 9 Nadat ze geluisterd hadden naar wat de koning hun opdroeg, gingen ze op weg, en nu ging de ster die ze hadden zien opgaan voor hen uit, totdat hij stil bleef staan boven de plaats waar het kind was. 10 Toen ze dat zagen, werden ze vervuld van diepe vreugde. 11 Ze gingen het huis binnen en vonden het kind met Maria, zijn moeder. Ze wierpen zich neer om het eer te bewijzen. Daarna openden ze hun kistjes met kostbaarheden en boden het kind geschenken aan: goud en wierook en mirre.

OVERDENKING   Waarom de wijzen knielen ...

Wat maakte dat deze mannen die van vorstelijke komaf waren, knielden daar in de stal?

Misschien kan het ons helpen als we de herders er bij betrekken. Van hen lezen we dat zij overal verkondigen wat zij gehoord en gezien hadden nadat zij de stal van Bethlehem verlaten hadden. Ze vertellen de mensen dat het zo was zoals de engel het hun in de aankondiging verteld had.

Nu had de engel gezegd dat ze het Kind zouden vinden, gewikkeld in doeken en liggend in een kribbe. Zo was het ook geweest. Maar in deze aanwijzingen lag niet de kern van zijn boodschap, die de jubel van herders veroorzaakte.

De herders zullen niet zozeer hoog opgegeven hebben van de kribbe.

De engel had méér verteld!: 'U is heden geboren de Zaligmaker, de Christus, de HERE.' Zoals de engel het zei, zó vonden ze het, zó zagen ze het! En dat vertelden ze overal!

Wat ze zagen was iets van de heerlijkheid van God in dit Kind.

Er is niemand geweest die dit zo sterk beseft heeft als Rembrandt. Zijn schilderij 'de aanbidding van de herders' laat dat zonder meer zien, het Kind liggend in de kribbe vlak voor Maria. Het licht dat in de stal schijnt, komt hoofdzakelijk bij het Kind zelf vandaan. Het merkwaardige is dat het licht iets goddelijks en tegelijk iets natuurlijks heeft. Het markeert het heilige, dat zich meedeelt aan de omgeving. Het knielen van de herders is vanwege het licht dat in en om dit Kind te vinden is bijna vanzelfsprekend. Rembrandt laat in het schilderij zien dat het Licht der wereld geboren is. En hij laat zien hoe de herders daarvan getuigen zijn geweest.

Wat voor de herders gold, zal ook gegolden hebben voor de wijzen. Hoe het hun vergaan is, vertelt Matteüs. Ze waren op reis gegaan vanwege een ster, die leek te zeggen dat er een koning geboren was in Israël. Ze komen in Jeruzalem en doen navraag. Daar blijkt niets bijzonders gebeurd te zijn. Ze worden op grond van de profetie gewezen op Bethlehem. Bij het verlaten van Jeruzalem zien ze de ster opnieuw in de richting van Bethlehem. Het verheugt hen buitengewoon. Dan komen ze in Bethlehem en vinden een onderkomen met Jozef en Maria en zo vinden ze het Kind. "En binnenkomend in het huis zagen zij het kind met Maria zijn moeder en neervallend aanbaden zij het."

Maar nu nog eens: hoe kon dat bij deze mannen van statuur? Als dit Kind een gewoon kind zou zijn en meer niet? Zij die de sterren zagen en aftuurden en die

de hele reis maakten – zou het voor hen geen anticlimax zijn geweest als ze ‘slechts’ een gewoon kind zagen?

Ooit schreef de Duitse geleerde Rudolph Otto een prachtig boek met de mooie titel ‘Das Heilige’. Hij typeerde het heilige als het *mysterium tremendum ac fascinans*, het mysterie waar je voor beeft en dat je aantrekt. Het heilige kun je voelen, opmerken. Het gevolg ervan is dat je beseft dat God nabij is, zoals dat bij Mozes het geval was toen hij de braamstruik zag branden. Hij betrad heilige grond.

Toen de wijzen de stal betraden, voelden ze iets van Gods nabijheid. Dat verklaart waarom de wijzen voor dit Kind neervielen en het aanbaden. Het heeft van hen ándere mensen gemaakt. De aanbidding tilde hen op, boven het gewone leven uit en verbond hen aan de Eeuwige en aan de langverwachte Messias. Zo is het beschreven in het slot van het gedicht van Eliot waarin een van de wijzen terugblijkt en zegt:

Dit alles was lang geleden, ik weet het nog goed en ik zou het opnieuw doen, maar schrijf op schrijf dit op: moesten wij heel die lange weg gaan voor Leven of Dood ? Er was Nieuw Leven, dat zeker, We hadden het bewijs, geen twijfel mogelijk. Ik had leven en dood gezien, maar toch gedacht dat het anders was; dit Nieuwe Leven was een hard en bitter lijden voor ons, zoals de Dood, onze dood.

Wij keerden terug naar huis, een ieder naar zijn Koninkrijk, maar niet langer op ons gemak, in de oude bedeling, te midden van vreemd volk, dat zich vastklampt aan hun goden...

Ik zal blij zijn als ik nog een keer zal sterven....

(tekst van blog van Inge Boef)

Bij ons kan soms een zelfde reactie leven: wáárom deze reis? Waar ben je naar op zoek in je leven, wat jaag je na? Misschien weet je het antwoord zelf niet eens... Dúrf je te zoeken, misschien langs omwegen die donker en grillig zijn? Halverwege het gedicht zie je het landschap veranderen. Een dal, een beek, licht dat het duister doorbreekt.

En dan aan het eind blikt de wijze terug, zoekt naar betekenis: zou ik die hele reis opnieuw gemaakt hebben? De wijze is verward: want getuige zijn van deze geboorte, het einddoel van de reis, bleek niet alleen maar een nieuw begin, maar ook een einde. Alsof de wijze met een schok wakker is geworden en de wereld met andere ogen bekeek. Hij vond wat hij zocht, maar bij die ontdekking raakte hij vervreemd van de wereld om hem heen. Zijn leven was niet langer behaaglijk.

Ik weet nog goed dat mijn moeder me ooit vroeg: 'Arjan, wat betekent eigenlijk die tekst van dat kerklied: Here God, wij zijn vervreemden door te luisteren naar Uw stem....' Ik weet niet goed meer wat ik heb geantwoord, maar heb pas veel later ontdekt dat de bijbel vol is van mensen die zich niet langer thuis voelden bij wat er door mensen werd verkondigd: aan nieuws, aan reclame, aan berichten over geluk en toeval, over wat waarheid en wat leugen is, over leven en dood...

Wie Zijn stem heeft gehoord voelt zich een vreemdeling hier op aarde, vervreemd van zijn omgeving, niet langer thuis in de bestaande orde.

(vervolg Inge Boef:)De schoonheid en waarheid zit in het einde van het gedicht. Daar waar een stukje hemel op aarde gevonden wordt, is eigenlijk helemaal geen sprake van de kerstsfeer die we om ons heen kunnen proeven als een aangename, warme sfeer. Het is als Mozes bij de brandende braamstruik: beangstigend en bevrijdend tegelijk. Beangstigend, omdat hij de stem van God hoort die hem een ongemakkelijke opdracht geeft waar hij het liefst onderuit wil komen.

Het ongemak van Kerst, en trouwens ook van Pasen, is een God die zich openbaart in kwetsbaarheid, in zelf-verlies. Willen wij niet liever sterke goden? Goden die orde op zaken komen stellen? Goden die zorgen voor zekerheid en recht? Goden bij wie wij veilig in slaap kunnen vallen?

Met Kerst worden we niet in onze veilige wereld in slaap gesust, maar ruw wakker gemaakt te midden van onze valse zekerheden, alles waar we ons aan vast proberen te klampen in ons leven in een poging om ons 'ik-besef' veilig te stellen. Kerst maakt ons tot 'niet-ik', tot vreemdeling, veroordeeld tot een zekere mate van eenzaamheid.

Het goddelijke, de momenten van waarheid, liggen niet in het verwachte, voorziene en berekenbare, maar in wat ons overkomt en onze plannen dwarsboomt.

-Momenten van waarheid beloven niet alleen bevrijding. Ze laten ons ook verzuchten: 'hoe lang nog, deze tijd?'

-Momenten van waarheid zijn er niet als we 'naar boven' kijken, maar juist als we 'naar beneden' kijken: een kribbe, een kruis, een geboorte, een dood, een hand, een lach, een lied ...

-Momenten van waarheid komen altijd onverwacht. Ze zijn er soms, even. We kunnen er niet in blijven, er geen 'thuis' van maken, ze niet vastpakken of bevechten. We kunnen ze alleen leren ontvangen, zo eenvoudig als een kind aanvaardt wat is, zolang we overgeleverd zijn aan de tijd en de tocht die steeds weer verder gaat, en soms zelfs even terug.

Een tocht die we gelukkig vaak samen kunnen gaan, elkaar wijzend op sterren voor onderweg. Ik citeer als laatste wat Arie de Boer in 2012 daarover nog zei: *'Als je zijn ster blijft volgen, dan zie je waar dat toe leidt....'* Van ver gekomen uit de vervreemding gaan (echte!) wijzen door de knieën in een armoedig schuurtje en aanbidden een klein kind in een voederbak. Dan zal ook jij (als je echt wijs bent) groeien in geloof en liefhebben, verder, dieper! Je vreugde in Hem zal zich verdiepen! Je zult met Hem vele malen sterven en even zo vaak opstaan in nieuwheid van leven.